

Dramatická tvorba v období Národního divadla

Český literární parnasismus, začátky divadelního realismu

Umělecká koncepce ND (od založení do 1900)

- Přípravy otevření ND – Družstvo, obsazení místa ředitele, dramaturga, režisérů
- F. A. Šubert ředitel, L. Stroupežnický dramaturg
- Vypsání konkurzu na původní drama
- Bohumil Adámek: *Salomena* (1883)

Repertoár:

- Původní velké básnické drama
- Realistická dramatika (od 2. pol. 80. let)
- Veseloherní tituly
- Sociální dramata
- Odklon od historismu
- Zaměření na současnou českou a světovou dramatiku
- Postupně antická dramatika, přetrvávají hry W. Shakespeara

F. A. Šubert – první ředitel ND

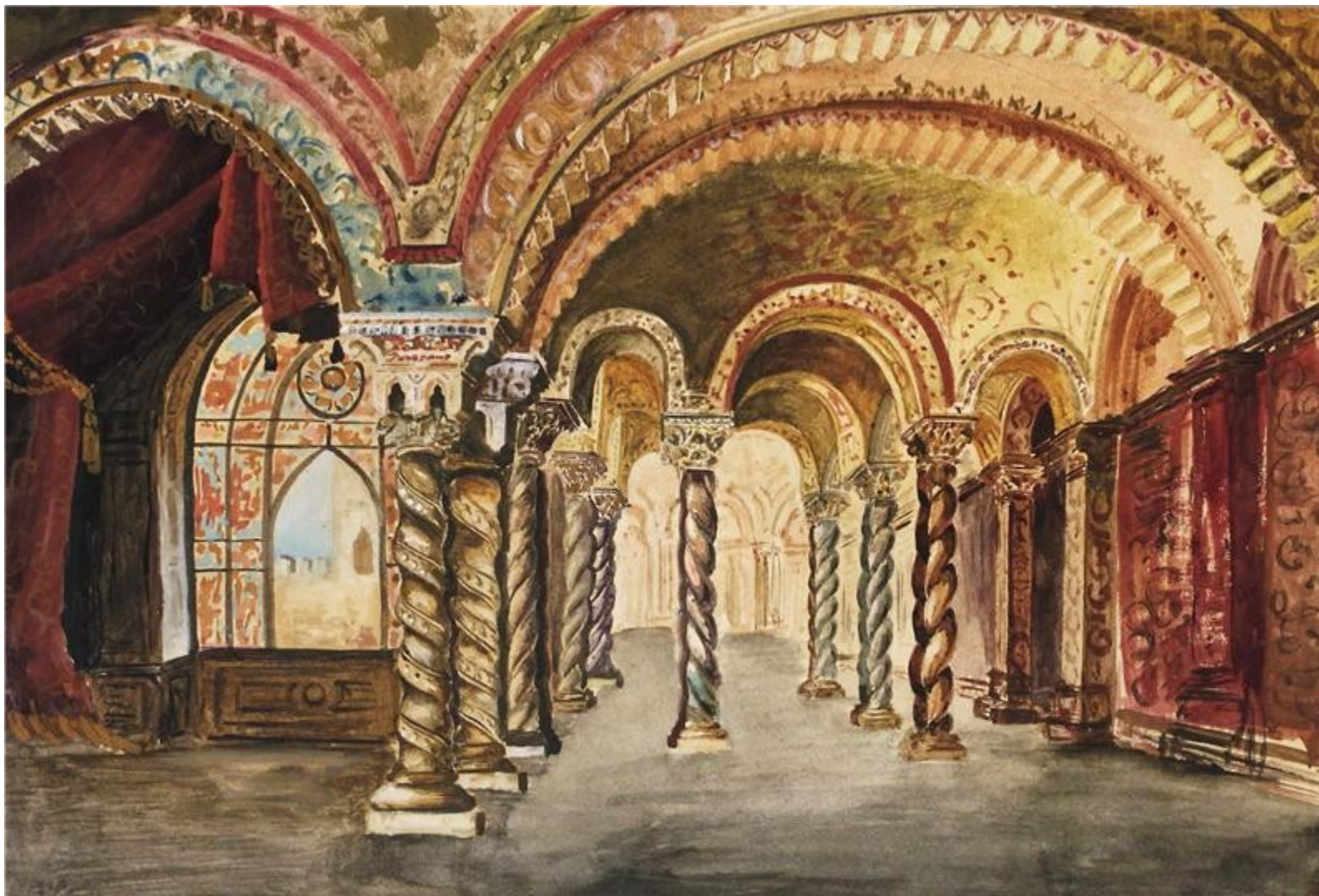
- Dramaturgie dostupná všem vrstvám
- Žánrový eklekticismus
- Korigoval Stroupežnického ve prospěch pozdně romantického repertoáru
- Realismus považoval za nejbezpečnější cestu k vytvoření osobitého národního rázu v umění
- Usiloval o to vytvořit z Prahy divadelní křižovatku Evropy – dařilo se především v operní dramaturgii
- http://encyklopedie.idu.cz/index.php/%C5%A0ubert,_Franti%C5%A1ek_Adolf

Šubertův úspěch v operní dramaturgii

Setkal jsem se s Verdim poprvé v Miláně koncem února r. 1886. Mé povolání vedlo mne tam i touha, nalézt po stále se vracejícím rachotu, klapotu a dunění dne někde od Prahy daleko na několik dní pokoje — neméně pudivá žádost, uvidět konečně jednou ten svět, který již od studentských dob ležel přede mnou jako sněná země, v níž svou fantasií jsem dlíval již léta před tím, nežli mně bylo dáno uvidět z ní jediného kamene, jediné květiny. —

Proslýchalo se, že mistr Verdi ukončí novou operu, „Otella“. K dílu hleděl s napjetím veškeren umělecký svět. Po „Aidě“ čekal se vůbec kus mistrovský. Běželo tedy o to, v čas jej zabezpečiti našemu Národnímu divadlu, které tehda již třetí rok se slunilo v lásce svého národa a v tom jméně svém, jakého se mu znenáhla dostávalo i dále a dále za hranicemi naší vlasti.

<http://www.digitalniknihovna.cz/mlp/view/uuid:09e5c7f0-d587-11e0-b05a-0030487be43a?page=uuid:324d1330-d58a-11e0-982f-0030487be43a>

Otello - 07.01.1888, Robert Holzer - návrh dekorace (III. jednání - "Velká síň v pevnosti"), archiv ND

Pozdně romantické drama / drama období parnasismu / původní velké básnické drama

- Julius Zeyer (1841-1901)

- Jaroslav Vrchlický (1853-1912)

Jan Lier Juliu Zeyerovi 2. 11. 1888

„Chtěl jsem se vlastně dotknouti něčeho jiného, Vaší vnitřní nespokojenosti. Nevím, proč byste si přál býti tak organizován jako každý jiný! Naopak buďte rád, že se neblížíte šabloně normálního člověka. Je to štěstí, ovšem trpce zakupované, poněvadž nedá se užívatí a deux (ve dvou) a poněvadž se svými odchylkami člověk pořáde si zařezává krvavě uzdu, na které ho drží společnost, pravidla i všednost.“

Stůňu touž nemocí. Julius Zeyer a Jan Lier v zrcadle vzájemných dopisů. Editovala Petra Ježková, Praha: IDU, 2017

Julius Zeyer (koncepty náhledů)

- Novoromantik
- Lumírovec – kosmopolita
- Parnasista (Aleš Haman jako propagátor pojmu parnasismus – který se vyrovnává s dělením na lumírovce a ručovce, dále publikace Dalibora Turečka *Český a slovenský literární parnasismus*)
- Lartpourlartismus X realismus a naturalismus
<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Lartpourlartismus>

Český literární parnasismus

- Český a slovenský literární parnasismus.
- Hlavní znaky: říši krásy, virtuozitu formy, rétoričnost a dekorativní malebnost. Přičemž vidíme rysy parnasismu ve třech rovinách: „v myšlenkovém světě (základní koncept umění a jeho funkce, axiologie, filozofický kontext), v charakteristické obraznosti (tématika, ikonografie, látkové preference) a také v poetice.“ (M. Vaverková: *Julius Zeyer parnasista*, Filozofická fakulta, Katedra bohemistiky, UP Olomouc, 2019)
- Vzniká ve Francii (umění pro umění, vybroušenost formy, dekorativní malebnost)
- Od poloviny 70. let 19. století, 80. léta
- Přechodová fáze k realismu, naturalismu, dekadenci a symbolismu
- Kritizovaný Šaldou jako dozvuk pozdního romantismu

Prolog Radúze a Mahuleny

(příklad rysu říše krásy)

Jsem pohádka. Kdo se mnou půjde, povedu jej do modrých krajů báje. Zde s těchto olbřimých štítů po starých cestách, mechem porostlých a listím dávných jesení zavátých, sestoupím dolů, tam v slunné nivy slovenského lidu. Zním tůně jeho duše, a pradávne jeho sny v mém nitru žijou. Vždyť stála jsem u jeho kolébky! Závojem černým obestírám děje věků zapadlých do mlžin paměti. Pod třpytem jeho řas však ty dávné lidské touhy křídla svoje rozpínají a lidská něha plá zpod jeho záhybů a lidské slzy tekou lesklou jeho

tkaninou a vroucí, věčně lidská srdce bijou,
tu vášnivě, tu snivě pod krytem jeho volně
vlajícím . . . Vzhůru! . . . Po starých cestách,
hučícími lesy, kol mořských ok vás v tichou
Slovač povedu. Mým závojem ji uvidíte, rodnou
sestru arijského toho lidu, jenž pije z Gangy.
Ta Slovač, kterou uvidíte, turanské jarmo
ještě nenese, ta nezná ještě žal, jenž nyní
let už tisíc proráží nebesa, tak bez proměny,
jak věčné její hory v blankyt strmí. Barnavé
mračno těžkých osudů stín ještě nevrhá na
slunné stráně, kde tráva větrem vlní se
a jasné vody tryskají. Lid volný žije ještě
v horách volných. Však nesvár přec už svoji
zhoubu koná. Dvě knížata se v zášti potýkali,
než zrozen Radúz byl a Mahulena, o jejichž
strastech dnes vám povím vše . . .

Jaroslav Vrchlický

- Spisovatel, dramatik, překladatel
- Hry v jeho překladech v ND: *Cid*, *Lakomec*, *Cyrano*, Calderonova dramata, Ibsenovi *Nápadníci trůnu*
- Nové překlady *Fausta*, *Viléma Tella* – navázal na překladatelskou tradici Kolára
- Rysy pozdně romantického evropského divadla
- Vlivy francouzské dramatiky: Victorien Sardou, Francisque Sarcey
- Veselohry: *Soud lásky*, *Noc na Karlštejně*, *Pomsta Catullova*
- Tragédie: *Láska a smrt*, *Exulanti* a další
- Historické hry: *Drahomíra*, *Bratři*, *Knížata* (1882, 1888, 1903)
- Scénický melodram *Hippodamie*, hudba Zdeňka Fibicha

Mezinárodní hudební a divadelní výstava ve Vídni, 1892

- Z recenzí:
- „Je to důsledné vytváření Wagnerova hudebního dramatu, které nemohlo míti žádný jiný přirozený rozvoj než k melodramatu.“
- „Není to žádný nový druh umělecký, jež tu Fibich stvořil; již Beethoven, zvláště pak Schumann a Marschner pohybovali se účinně na poli melodramatickém. Ale Fibich je přece první, jenž tento princip až do nejzazších důsledností sledoval, a jestliže tato forma umělecká se na jevištích zachytí, o čem dnes ještě nelze bezpečně rozhodovati, musí se Čechům náčelnictví přiznati.“
- „Pí. Bittnerová v úloze Hippodamie vyhlížela jako krásná socha a mluvila své verše zřetelně, s vroucím výrazem.“
- „Také zevní výprava melodramu bylo v pravém smyslu slova velikolepá, ano uvedení ve scénu samo bylo uměleckým výtvozem, a to jak slohovou správností kostumů, zbraní a královského pokladu, tak i celé komparsie, upomínající na Meiningenské výkony.“
- Režie Josef Šmaha

Nástup realismu: události roku 1887

- *Česká Thalie*: V. Mrštík: O realismu v dramatickém umění (v 1. roč. 1887)
- Národní divadlo: *Naši furianti*
- Letní scéna na Smíchově – Pavel Švanda ze Semčic:
uvádění Ibsenových dramát (*Nepřítel lidu*, *Rosmersholm*)
- V Brně Švanda uvádí poprvé v českém překladu Elišky Peškové *Noru* – pod názvem *Vánoce*, v hlavní roli Hana Kubešová
- Masarykova kritika Vrchlického hry – potažmo dramatiky pozdního romantismu

F. A. Šubert: Realismus na divadle, *Národní listy*, 7. 12. 1890:

<https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:a7f07595-31a8-11e7-af67-001b63bd97ba?page=uuid:a92a0712-31a8-11e7-af67-001b63bd97ba>

F. A. Šubert –
hodnocení
nástupu nového
uměleckého
směru,
Realismus na
divadle, *Národní
listy* 1890

»Pokud formy se tkne, nemožno předem říci, jakou přijme české drama za svou. Umělecké požadavky velí arci, aby se aspoň vyšlo od moderní formy francouzské, poněvadž ta jest po výtce dramatická a dosud nejdokonalejší. Snad později vytvoří sobě české drama novou formu. To záleží dílem na spisovatelích, dílem na obecnstvu, pokud se jinou formou spokojí. Snad vzejde nová forma ze zpracování látek života venkovského, snad se vytvoří, až duchem ryze českým (hlavně postavami vskutku živoucími) počne se pěstovati historická hra (nikoliv historické drama), která připouští v dramate největší volnost a proto také by mohla přinést zárodek i nové formy. Naše povaha národní povede arci k tomu, že vnitřní obsah našich her bude do valné míry jiný než vnitřní obsah her francouzských, nordických neb i ruských. Nutno při tom držeti se pravdivosti charakterů a pravdivosti rozvoje jich a celého děje. Vnitřní obsah her bude pak mít nezbytně vliv i na zevní formu dramatu.«

Veselohry – satirické, kritické

Ustanovení žánru maloměstské veselohry

- Prostředí menšího venkovského města
- Představitelé středních vrstev
- Dvě hlavní linie: mocenské soupeření, milostné vztahy
- rozpor mezi nezištným zájmem o veřejné blaho na straně jedné a osobním prospěchářstvím na straně druhé

•Josef Štolba

Maloměstští diplomati (1888)

•Karel Pippich

Ve veřejném životě (1884)

Svět zásad (1888)

•Václav Štech

Maloměstské tradice (1888) – premiéra na ochotnickém jevišti ve Slaném

Maloměstští diplomati (1888)

- Navazují *na Vodní družstvo* (1886)
- Následují *Křivé cesty* (1891)
- Dobře udělaná hra (podle Labiche)
- Inspiraci k ústřední zápletce *Maloměstských diplomatů* poskytly Štolbovy diskuse v Nechanicích, kde tehdy žil, zda má městem procházet železnice z Prahy do Hradce Králové, a především skutečný spor v Jindřichově Hradci o to, která ze dvou ulic povede k budoucímu nádraží

A dvorní rada prof. Dr. Studnička, jenž trávil své prázdniny vždy v Jindřichově Hradci ve vlastní vile, vyhledav mne schválně, kladl mi na srdce, abych aspoň v nejbližší době Hradci co možná se vyhýbal, poněvadž bych tam byl na jisto bit.

A když pak po nějaké době jistá, velice závažná korporace pražská podnikla studijní výlet do Jindřichova Hradce, na němž ji provázel spisovatel J. Lier, nevím již v jaké vlastnosti, oznámil mi tento, že pobavil se skvostně, když líčili jemu a ostatním účastníkům výletu v besedě Jindřichohradecké tu bouři ve sklenici vody, již má hra tam byla vyvolala, a když ukazovali jim jednotlivé občany, do besedy přicházející, jako originaly těch a těch figur ze Štolbovy veselohry.

S tím svým známým, mefistofelským úsměvem radil mi spolu zcela do opravdy, abych po nějakou dobu Jindřichově Hradci co nejopatrněji se vyhýbal, sice že zdrav se nevrátím. — —

Štolba, Josef.
Z mých pamětí, 2.
část, s. 330

*Realismus na jevišti a
jeho dopady zpět do
reality...*

Stroupežnický: *Naši furianti* (1887)

- Autor koncipoval jako realistickou hru
- Mládí strávil na jihočeské vesnici (obec Honice)
- Jako autor: ironický a kritický pohled a zároveň humor chápavý
- Postavy charakteristické rysy vesničanů dané doby
- Základní motiv jednání hledal ve furiantství
- Jazyk postav individualizován
- Zpívaná a hudební složka
- Průlomové pro zobrazování života
- Režie Josef Šmaha

Doporučená literatura

- Štolba, Josef. *Z mých pamětí*. Nakladatelské družstvo Máje, 1906.
- Šubert, F. A. *Moje vzpomínky*. 3 díly.
- Šubert, F. A. *Dějiny Národního divadla v Praze*
- Šubert, F. A. První rok v Národním divadle (takto hodnotí všechny roky svého působení):
<http://www.digitalniknihovna.cz/mlp/search?authors=%C5%A0ubert,%20Franti%C5%A1ek%20Adolf>
- Šubert, F. A. *České Národní divadlo na první mezinárodní hudební a divadelní výstavě ve Vídni r. 1892*. V Praze 1892.
- Tureček, Dalibor, Haman, Aleš (ed.). *Český a slovenský literární parnasismus*. Brno: Host, 2015.